

НОВИЙ ПОГЛЯД НА ІСТОРИЧНИЙ ШЛЯХ ЧОРНОГОРІЇ

[Рецензія на книгу: Živko M. Andrijašević, Šerbo Rastoder. Istorija Crne Gore: od najstarijih vremena do 2003. – Podgorica: Centar za iseljenike, 2006. – 527 s.]

Книга Живка Андріяшевича та Шербо Растодера – це перша спроба історіописання в незалежній Чорногорії. Невеличка гірська країна на південному Сході Європи лише 2006 року проголосила свою незалежність і одразу зіткнулась з потребою створення схеми власного минулого. Рецензована праця стала першим однотомним дослідженням історії Чорногорії від найдавніших часів до сучасності після виходу наприкінці XIX ст. книги Дж.Поповича "Історія Чорногорії" (Белград, 1896).

На відміну від України, де узагальнюючі праці з'являються щороку чи не в кожному вищому навчальному закладі, комплексних досліджень з історії Чорногорії було небагато. Найвідомішим з них є "Історія Чорногорії" у 3-х томах, 4-х книгах (Тітоград, 1967 – 1975). Популярна книга Я.Йовановича "Створення чорногорської держави і розвиток чорногорського народу – історія Чорногорії від початку VIII ст. до 1918 р." (Цетиньє, 1948; 2-е вид., Подгоріца, 1995) не містила повного викладу чорногорської історії. Зрозуміло, що незважаючи на велику наукову цінність цих видань, представлена в них історична концепція та методологія дослідження потребували модифікації з урахуванням змін у суспільстві та історичній науці.

Після 1991 р., коли Чорногорія входила до складу оновленої Югославії, з'явилися "Коротка історія Чорногорії" Ж.Щепановича (Подгоріца, 2002) та "Ілюстрована історія чорногорського народу" Р.Ротковича (Подгоріца, 2003), було видано багато історичних джерел та написано низку монографій з історії Чорногорії. Таким чином виникли сприятливі умови для написання узагальнюючої праці.

Структурно рецензована книга складається з двох частин "Чорногорія від найдавніших часів до Балканських воєн" (автор – д-р Ж.Андріяшевич) та "Чорногорія у XX ст." (автор – д-р Ш.Растодер).

Довгий час чорногорці сприймалися як частина сербського етносу. За даними перепису 2003 р., майже 32% населення країни вважає себе сербами, в той час як чорногорці складають 43%. Справді, на Балканах, де протягом плину історії відбувались постійні міжетнічні контакти, відсепарувати власний шлях від долі народів-сусідів, в тому числі й сербського, навряд чи видається можливим. Особливо зважаючи на те, що формування окремішності сербів, хорватів та боснійців відбувалось на основі релігійного, а не етнічного принципу. Оскільки чорногорці, як і серби, переважно сповідують православ'я, то етнічні кордони між двома націями доволі умовні.

Автори подають минувшину своєї батьківщини в тісному зв'язку із європейською історією. Появу чорногорців на Балканах вони датують початком VII ст. разом з іншими слов'янськими народами, а прабатьківщиною вважають Полаб'я, або простір від Карпат до Дніпра та Дністра.

Історія Чорногорії була трохи подовжена, проте в розумних межах. Якщо раніше, першою чорногорською державою вважалось королівство Зета (друга половина XI ст.), то тепер – Дукля. Її згадує Костянтин Багрянородний, але достовірні відомості щодо історії цієї держави маємо з кінця X ст.

Через усю працю червоною ниткою проходить ідея чорногорської державності. І це не випадково, адже з усіх народів регіону лише чорногорцям вдалось відстояти свою незалежність у боротьбі проти Османської імперії. Унікальність чорногорської державності полягає ще й в тому, що вона виростає з православної церкви. Подібні паралелі можна відшукати і в історії України, зокрема в середині XVII ст., коли митрополит П.Могила теж претендував на політичне лідерство серед православних Речі Посполитої. Та на заваді цим планам стало

козацтво. В Чорногорії протягом XVIII – першої половини XIX ст. світська та духовна влада зосереджувалась у руках цетінських митрополитів з династії Петровичів-Негошів.

В книзі наведено новий погляд на стосунки з Белградом у XX ст.: від включення Чорногорії до складу Королівства сербів, хорватів і словенців до протистоянь Й.Тіто – М.Джилас та С.Мілошевич – М.Джуканович. Відбувся процес "реабілітації" останнього чорногорського монарха князя (з 1910 р. короля) Ніколи (1860–1918). Якщо раніше йому дорікали за втечу з країни після поразки у Першій світовій війні, то тепер детронізація короля і "об'єднання" з Сербією в складі Королівства СХС 1918 р. розцінюється як акт, що призвів до національного розколу на прибічників об'єднання єдиного (сербського) народу під скіпетром сербської династії Караджорджевичів ("білашів") та прихильників самостійного розвитку країни ("зеленашів").

Прикметно, що автори не зациклюються лише на історії державності, а широко висвітлюють економічну, соціальну історію, чорногорську культуру тощо.

Поява праці Ж.Андріяшевича та Ш.Растодера свідчить про оформлення чорногорського бачення своєї історії.